

שתי האבניים נמצאו בצד מעין הנקרה בערבית עין בית-אלמא, במרחק ק' מ אחד משכם באפק וארדי א-תַּפְאָחָה, מר י. בז-צְבֵי שפרט לראשונה את גוסס הכתובות על האבניים סופר שהן כתפי משקוף מאותו בית-כנסת, כנסת-יםיה בשכם, הנזכר בספרות השומרונית.⁽⁷⁾

כגראה שיבשו העربים בכוננות לעז את השם השומרוני הקדום לבית אל-מא, שפירשו בית-הימים היינו בית-כסא, תרופה רגילה מאד היה. שבני עם אחד שנים, מתוך שנאה ובזיהון, שמות מקומות של עם אחר לזרה מעליבה. חופה זו היהת ידועה בארץ מדורות קדומות. בתלמוד מסופר על מקומות של עז עכוודה-זרה: שקורין אותו פנ' מלך קורין אותו פנ' לב. עיר כוס – עין-קוץ, גדי-אנגליא... מקודם היו קורין אותו בית-אל ומכשוו קורין אותו בית-און.⁽⁸⁾ העربים הנזררים קוראים לcker ישו אל-קיאמה, היינו התchipה, והמוסלמים שבו לזרה אל-קמאמה – גול הזבל.

נדמה לי שום השם בית אל-מא הוא תואזה של שניוי כוה. כנראה המוקם נקרא מיה, או מאיה, היינו מהא. האגדה מספרת על נידחת מהא שומרונים משכם שהקימו לעצםם בקרבתה מקום יישוב. אך מקרה זה אפשר למצאו באגדה השומרונית המשולבת בספר יהושע של השומרונים. בו מובאים ספריים על נידחת משפחות שומרונים משכם אל סביבותיה, ולפי מספרם של הנודדים מכארת האגדה גם את מקורת של שני שמות מקומות בסביבה זו. מסופר: ומשם (מכפרי השמרונים) יצאו מאה אנשים מחוכמים בΖאוביהם והם עזרו לרעה ועמדו לפعلם. על ראש הדר הברכה (גריזיט) פונגהה על כן נקרא המקום קרווא אל מאיה – המאה. ויחלו לבנות שם בתים ולזבח לאילילים ואחר כך נטעו שם מיראת חרוו בני ישראל וילכו מצד הדר הברכה יימה ואלהיהם נתחברו כאשר נטעו שם האנשיים ההולכים בעקביהם. וישבו שם על ראש ההדר אשר שראו על שם מספר המונם אל מאית-י – המאה. ולא הארכו ישיבתם ונטעו שם כי עצמו ונגדלו במספרם כענפי העץ וקרו המונים אשר הלכו שם פרעת א'. לפיו האגדה השומרונית פירוש השם פרעתא, כפר הידוע גם בימינו, הוא מהמליה הערבית פרעה, היינו ענף, כי תושביו השומרונים רבים כענפי העצים. למעשה השם פרעתא הוא שיבוש השם המקראי פרעתון.⁽¹⁰⁾

זאב וילנאי

(7) ר' ידיעות ג', חרצת'ה, חוברת א'.

(8) ר' ירוש' שבת ט', א' ; ע"ז ג', ח'.

(9) ר' ספר יהושע של השומרונים, בערבית, פרק פ"א הוואת ג'ינבול, 1848 : תרגום עברית: ר. קירבה חיים, ברמי שומרן תרי"א, ע' 78.

(10) ר' שומ' י'ב, ס"ז; חשמונ' א', א', ג'.

אקסניה ליד מקומות קדושים

במאמרו: הערות לדוח על החפירות בכית-שעריהם⁽¹⁾ מציין ייבין בדברו על חכנית בניין בית-הכנסת בכית-שעריהם כי: סמיכת בתימלון לאורחים אצל בית-כנסת מקורה במוגנה קדום מאד, והוא מסתמך על מקומות שונים במקרה, המאשרים הנהה זאת.⁽²⁾ יש להעיר כי

(1) ר' ידיעות י', ע' 22.

(2) ר' שם, שם.

הנחוות זאת של ייבין מתארשת. גם מקורות תלמודיים נמדרשימים. על ר' מאיר מסופר שניyle בלילה מידי הפונדקאי החםנס באמריו לו כי הוא מהכח לאחיו שלן, בבית-הכנתה⁽³⁾. שמו של סובר שיש צורך לדרוש בחוג בבית-הכנתה כדי לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בבי כנישתא⁽⁴⁾. קיומ אסנניה ליד בת-הכנתה גוהג איטוא גם בארכ'-ישראל וגם בחו"ל.

המוהג הזה לאبطل גם בהתרתקות וארכות, והוא נמשך עד ימינו אלה. בעירות הנדוות שבתחום המושב ברוסיה היה קיים ליד בית-הכנתה חדר מיוחד שנקרא בסיסי העם הקדש, והוא היה משמש גם לנגניות "שםות"-ספרים, תפילין, טליתות, מזוזות, שנפלו מרוב שימוש, וגם אסנניה לעוניים עוברי ארחה ומחרוזים על הסתחים, שלא השיגה ידם לשלם כבר לינה בתיימלאן.

בישוב היהודי החדש בארץ אין הקדר מסוג זה מצוי, אבל כדי לבדוק אם איןנו קיים (כמובן, כסדריד לא שםוש) ליד בת-הכנתה שנבנה לפני התהרכות היישוב באמצע המאה ה'ישט, כבוד בעיר העתיקה בירושלים, בגדת, בשכנית ובחברון.

מ. בנארדי

(3) ב"ר צ"ב; ועי' ש. קליעין, ארץ יהודת, ע' 174.

(4) פסח ק"א, ע"א; ועי' תוספות שם.

על מנחם בר' פרץ החברוני

בליל להתעכוב על אמיותה או זיופה של אגרה מנחם ב"ר פרץ החברוני⁽¹⁾, ברגוני להעיר כאן על שמו של בעל האגרה הזאת.

פרופ' ש. קליעין זיל מבב⁽²⁾ ואף השם מנחם בן פרץ החברוני מופיע כי איש בשם זה לא היה ולא נברא, כי השם הזה סימבולו הוא והוא של משה בן דוד שנקרו באגדה גם מנחם והוא מבני בניו של פרץ (בן יהודה) והוא (כלומר: דו) די בחברון.

כנגד זה אומר בן-צבי, שכחכבי-היד המקורי רשום רק מנחם החברוני, ווילו השם מנחם בן פרץ לא בא אלא כתוספת מאוחרת. ואין כאן איטוא מקום להשערות על טמלות משיחית ורומיות מיוחדות. השם מנחם, מוסף בן צבי, היה מצוי וכן גם השם פרץ; ולפי שכל אחד מהשמות מצוי ושכיח אין שום חדש גם בזרופם יחד⁽³⁾.

אנגם השם פרץ הוא סמלי, ואנו לומדים זאת מתוך מדרש-אגדה, ולא דוקא לפיה שהביא קליעין. כי הנה על הפסוק: ויהי בעת לדתך וגבור (בראשית ל"ח) נאמר: ויהי בัดה ויתן לך בקש רוח לפצת תחילה אמר הקב"ה משיח טומד מפרץ וויצא זרחה דראשון? יחוור למן אמר, ויצא פרץ לראשונה שהם שייח' יווצא ממנה שנארם (שם) והיה כמשיג ידו וגור. שנאמר (מקה ב') עליה הפורץ לפניהם וגור⁽⁴⁾.

אבל, משום כך אין עדין לפסול את השם הזה ולהשוו בסמלות הקשורה אליו! ויתר מזה: בן-צבי, מראה על השמות מנחם ופרץ שם מצויים כל אחד לחוד, אבל אפשר להדאות גם על שני שמות אלה כשםם מצורפים יחד. מכובלי התוספות היה ר' מנחם

(1) ר' י. בן-צבי, ידיעות ה', ע' 119-123; ושם. קליעין, שם ו', ע' 19-29.

(2) ר' חולות היישוב היהודי באיר, ע' 292.

(3) ר' ידיעות ה', ע' 119-120 — .

(4) ר' מדרש אגדת בראשית, ביהם"ד ליעלינק, חדר רביעי, ע' 88.